

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda Kolozsvárt. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Idősb Czegei Wass György naplója (XIII-ik közlemény). — Kossuth Lajos néhány eredeti levele br. Wesselényi Miklóshoz. (IV. közlemény.) Közli Jakab Elek. — Udvarhely mult századi monographiájához (VI. befejező közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Egy híres röpirat ezelőtt 40 évvel. (V. közlemény.) — Petőfi Sándor a magyar irodalomban. (XII. közlemény.) Szinyei Józseftől. — A Hora-lázadás történetéhez, (II. közlemény.) közli K. Papp Miklós. — Tárca: Oklevelek: I. II. Közli Szabó Károly.

stram! Mindhogy Kegyelmed mind manifestumkából mind sok rendbéli patens levelünk-ből megértette, hogy istenes igyekezetink fennforgó nemzetséges igaz ügyünk mellett szerencsésen folyó hadakozásunk egyenesen arra czélozna, minden magunk tulajdon hasznunk, méltóságunk nevelkedésinek ambíciója nélkül, hogy édes nemzetünk és törvényeink a német sanyargató igája s törvénytelen igája alól felszabadulván, nemzetséges és régi dicsőséges boldogulásunknak állapotja nemes Magyar és Erdély országokban kívánatosan tűndökölve régi boldog emlékezetű Királyok s Fejedelmek törvényes uralkodásokban nemzetünk között rendelt törvényes régi jó szokások rendtartások mind közönségesen mind magánosan magok régi folyamatjokon visszahozattatnának, Isten ő sz. Felsége pedig édes nemzetünk ily boldogulására czélzó igyekezetünket, nemzetünket, fegyverünket nemes Magyar és Erdély országokban már is anynyira elésegítette, hogy nem csak szabadságát, hanem annak statusi magok boldogulását is szemlélnék, melyet is az erdélyi statusok considerálván beadott memorialissok által instáltanak, hogy mind az eddig az hadakozásnak alkalmatlanságával következtetendőségek s egyéb, az nemes ország közjává, boldogságát s szolgálatját néző dolgok iránt is jó rendelés, mind egyéb közönséges és személy szerént való megbántódásoknak az igazság kiszolgáltatásával orvosoltatások lehetne, nemes Erdélyországában az eddig is azon nemes ország régi rendtartása szerént publicáltatnék egy országos gyűlés, mely instantiat is az elébb megirt okokra és conjecturákra nézve is méltónak itélvén az nemes ország gyűlését Gyula-Fejérvárban ad

IDŐSB CZEGEI WASS GYÖRGY NAPLÓJA.

I. Jan. 1704— 31. Oct. 1705.

1704.

(Folytatás.)

uny. 26. Rákóczi Uram regalissát küldvén bé a Cruzok egy ide való embertől; Commendans Uram elfogta, kik között nékem szálló is lévén, tartama ez:

Spectabili ac generoso Wass de Czege
nobis honorando!

Spectabilis ac generose nobis honorande!
Salutem et condignam promptitudinem no-

Meléklet: K. Papp Miklós Könyvárjegyzéke.

diem quintum Julii anni infra scripti lenni megengedtük, nem is kétljük Kegyelmed akarván mind maga sok rendbéli megbántódásának az jó rendre való hozattatásának alkalmatosságával leendő orvoslását, s mind egyéb a nemes ország szolgálatjában való jó rendet szemlélni, maga tovább való megmaradásának modalitásáról eleve gondolkodván, az nemes országhoz való szeretettel viseltetvén az megirt helyre és napra intimitiónk szerént compareálni, holott mindazt fogja egyező akarattal elkövetni, valamelyeket az közjónak elésegállítására az maga személye szerént való megmaradására alkalmatosnak s jobbnak itél lenni. Ceterum eandem feliciter valere desideramus. Ex Castris ad Suk positis. die 5-a Junii 1704.

F. Rákóczi m. p. JOANNES PÁPAI mp.

27. Junii. Pekri Lőrincz Uram Mikes Uramtól megérkezvén és jövén vissza Rákóczi Uramtól Pekri Uram Csáky László Urammal és vagy 14. zászlóval feljöttek és magokat s seregeket megmutogatván egy lovas kimmel lesetvén Lóna felé felmentek, mely alkalmatossággal mind Commendans Uramnak mind nékem levelet küldtek bé, Commendans Uramtól az várost kérvén levél által Pekri uram és igérvén 6 ezer forintokat ha feladja és szabad passust az egész Militiával, vagy ha meg akar maradni Rákóczi uram mellett fellöle tollerálja, engem pedig keményen fenyegetvén. Mely levélnek copijája ez:

Titulus

Tekintetes nemzetes idősbik Wass György Uramnak jóakaró Urunknak ő Kegyelmének.

Ajánljuk Kegyelmednek szolgálatunkat!

A mi Kegyelmes Urunk ő Nagysága sok szép győzedelmi után minket édes hazánkban béküldött az ország gyűlésére, mely is léssen 5-a Julii Fejérváratt egész plenipotentiával, mind a Méltóságos Fejedelem táborán mind beljebb jövén, hallottuk bizonyoson, hogy Kegyelmed a magyar vért elárulván, nem hogy nemzetének javát és szabadságát munkálódná, hanem istentelen inventióival olyanokat cselekszik, melyet a Német meg nem gondolna, s olyakra ingerli, hogy nekik eszekben sem jutna. Mi azért keresztény módra akarjuk Kegyelmedet prae-

moneálni, hogy efféle kegyetlenségnek s istentelenségnek hagyjon békét, forduljon Kegyelmed a jobb oldalára, még ideje vagyon, mert léssen olyan idő, hogy mindent cselekednék Kegyelmed, de helye nem léssen és hitesse el Kegyelmed magával, hogy ha szívének nagy keménységét le nem tész, hanem eddig practizált dolgait continuálja (ha Isten ő Felsege kezünkbe adja Kolozsvárt, kiről nem is kételkedünk) bizony keservesen fog Kegyelmednek eszében jutni s ha ezután csak mi alkalmatlanság léssen is a magyarok éránt Kegyelmed suggestiója miatt, (minthogy eddig is a Német, a kiket elbocsátott volna, Kegyelmed némelyeket arestáltatott, némelyeket megöletni akart) bizony magából Kegyelmedből, feleségiből és gyermekiből tészünk példát, kinek emlékezeti Erdélyben örökké fennmarad. Az succursusról Kegyelmednek ne is gondolkodjanak, mert bona fide írjuk, hogy a császárnak Haiszler alatt 5 vagy 6000 embereinél több nincsen, reméljük, eddig azon is feladtak, annál több pedig Magyarországon seholt nincsen. Ezzel Istennek ajánljuk Kegyelmedet. Bonczida 20. Junii. 1704.

Kegyelmednek inclitis szolgálunk

G. PEKRI LÖRINTZ mp. Gr. MIKES MIHÁLY.

Az Méltóságos Fejedelem Rákóczi Ferencz ő nsga plenipotentiariussi.

28. Junii. Gyalut is kérvén Pekri Lőrincz Uramék bizván, hogy feladják, mivel ez előtt való nap az gyalui Commendans vagy negyed magával és valami asszonyokkal menvén (egynehány marhát hajtogatván ott az vár alatt az Cruczok, hogy inkább arra a várbeliek közül kicsalhassanak) azokat az asszonyokkal akarván bétéritteni, az lesből az Cruczok kiugrándozván, az kis kécsináló a Commendantst ellövé, ugy az többit is megölik, de az várat ugyancsak Nagyszegi Uram fel nem adja és így az hadakkal Pekri Uramék onnat eljöttek és Apahidánál hálnak, honnét Pekri Uram Koss Mihályval Fejérvár felé lemegyén, Csáky László Uram Bonczidán marad.

29. Junii. Csáky Uram [ujj hirben írja Commendans Uramnak, hogy Beszterczét az elmúlt pénteken feladták volna, jöllehet mi egész hitelt nem adhattunk neki.

30. Junii. Csendességben voltunk, bátran zsákmányoltattunk, és egy feleki oláh is jött be olajjal, ki is mondta, hogy Beszterczét megvették volna.

(Folytatása köv.)

KOSSUTH LAJOS NEHÁNY EREDETI LEVELE

br. Wesselényi Miklóshoz.

Közi: Jakab Elek.

IV.

Fridrik gözösön a Dunán, octob. 4. 1844

Mélyen tisztelt kedves Barátom! A hullámzó Duna hátán egy igen zivataros út hosszú óráit nem tölthetem be hasznosabban, s kelemetesebben, mintha téged értesítlek némely dolgokról, miket tudnod kell, tudnod annyival inkább, mert egy hatalmas ügy van közöttük, — ha isten úgy akarja — nagy dolgok magvát magában rejtő, mindenesetre irányt adó a legközelebbi egy-két év törvényszerű mozgalmainak.

De mi előtt erről szollanék, némiüket előre kell bocsátanom journalisticai helyzetemről.

Lépést tevén egy hirlap kiadási engedély iránt; barátaim azon véleményben valának, hogy szollanom kell a dolog felől Bécsben személyesen többekkel, de kivált Hg. Metternichchel, annyival inkább, mert hiteles kútfőkből tudom, miként ha felmegyek is kétséges ugyan, beváltja-e személyemnél a kormány azon reform szellemi hajlandóságát, melyet az általánosság olcsó szavaiban austriai tétlenséggel affectálni szeretett a legújabb időben is; de ha fel nem megyek, meg nem adják az engedélyt bizonyosan.

Azt hívéim, jellememhez, mint hitemhez egyedül illvén az egyenes út; a Nádort alkotmányos állásánál fogva is, nem kell, nem lehet mellőznöm. Vele szollottam hát legelőbb. — Szokott udvariasságával fogadott, mellynek külszine a szivességig emelkedett. De mi, tisztelt barátom, nehezebb iskolában tanultuk ismerni az életet, sem minthogy a külszint a belső lélek hű tükörének könnyen fogadnók; ámbár talán épen a jobb emberek sajátja, hogy könnyen higgyenek; mert ki

szinlelni nem tud, szinlelést nem örömet teszen fel másokról is. A Nádor nyilvánosan jól viseli magát hirlap kiadási ügyünkben; ismételve irt fel Bécsbe, nem csak következetlenség nélkül, mellőzhetlennek mondván az engedélyt, de károsnak s inpoliticusnak is a megtagadást. Azonban megmondá, hogy — lesznek nehézségeim; mert előzvények szólnak azon kormányelv mellett, hogy a polit. hirlapok száma ne szaporittassék, s hogy azokért hasonló engedély Széchenyitől, Desseőffytől is megtagadtatott. Azonban hozzátevé, hogy azt csak mint nehézséget említi, tehát elhárítható. — Magány lépései mennyiben állanak öszhangzásban nyilvános lépéseivel? nem tudom, de annyit látok a sikeretlenségéből, hogy erősen akarni nem látszik, — pedig nálla nagy különbség van a közt, ha véleményez, s ha akar.

Tőle Bécsbe mentem. A független állásu honfinak — tudod barátom — a kormánynál azon előnye megvan, hogy gyorsan nyilnak előtte a hatalmasak ajtai; mert tudják, hogy az előszobákat könnyen ott hagyná. Aztán legalább újságvágyból szeretik látni színről színre az elhiresztelt vadállatokat. — Az apróbb népek isteneit elhalgatom: Kollovrath maga küldé hozzám emberét tudtomra adni, hogy haladék nélkül elfogad, s csaknem gyanitni vagyok hajlandó, hogy szokott óráim előtt Rotteckben átnézte a „Constitution“ rovatot, olly otthonosan pengette a Repraesentative és Stände-Verfassung közti különbségek systematicus szakszavait.

Metternichcheli beszélgetésem nevezetes volt. Közel 3 1/2 óráig ülénk szemközt egymással — én és Metternich! mi különös az élet Barátom! Elküldött egy pár követet, el reggelijét, el nejét, ki fogott kocsival várokozott reá órákig; elparancsolt minden embert, hogy szobatudákosan hosszú német szabatossággal tegyen én nekem politikai hitvallomást. Elég ostobának vélte, hogy a négyszemközti beszélgetést veendem lelke tükörének, ki őt szerencsétlen hatásu nyilvános pályájának tetteiből ismerem? vagy az öregség gyarlósága — a „garrulitas“ vett rajta erőt? nem tudom. — Gazdag ismeretekkel bir, de abstractabb német szabása van gondolatainak, mint az ő helyzetéről lehetőnek véltem volna;

— igen bő beszédű — büszke, a büszkeségnek azon nemével, mely szerénységbe burkozik, — gyakorlott lélek-halász, — úgy látszik, ez választott studiuma, s fájdalom olyannak tapasztalám, ki becsületes embert alig hiszen, mert illyennel csak fehér hollóként találkozott. — Ez rettenetes! mert nem az ő hibája; hanem e koré, s minket illetőleg a nemzeté. Mikint higgyen az emberi lélek tántoríthatlanságában, kinek mézes szavai vagy enyves ujjai előtt, annyi vélt tölgy-character hajlott meg, mikint nyomoru nádszál.

Azon kezdi beszédét, — hogy őt ugyan 25 év óta Európa eseményei sokkal inkább homloktérbe tolák, mintsem hogy joga nem volna mondani „Man kann mich hassen, Man kann mich lieben, aber kennen muss jeder denkende Mensch“; azonban bármi következetesen követte is $\frac{1}{4}$ századon át a Conservatív iskolának béke fenntartó tanjait, Magyarország viszonyai még is sokkal sajátságosabbak, mintsem hogy feleslegesnek tartaná elmondani előttem politikai hitvallomását. Elmondá tehát, hogy ő Conservatív ugyan, de nem a rideg megállapodás, hanem a természetszerű kifejlődés értelmében; ő ép azért mert Conservatív, barátja a haladásnak — és a mint nem barátja a chartáknak, mellyeket itt egy minister szeszélye, amott népszenvedély rögtönöz, s mik aztán a szabadságnak valóságos caricaturái, — ép úgy barátja az alkotmányosságának; mellyet adni, csinálni nem lehet, s melly maga magát csinálja századokon át. A magyarnak illy alkotmánya van, s ő azt szereti, ő akarja, hogy Magyarország saját alkotmánya útján boldoggá legyen; — ő illy alkotmány ellenében gyűlöli a Centralisatiót, megtanulta azt gyűlölni a francia centralisatio caricaturájában sat. — Lám lám, Bárátom, mi szép volna a szó, ha az öreg Talcyrand szerint azon átkozott tulajdonsága nem volna, hogy gondolatinknak nem kifejezésére, hanem eltakarására szolgáljon.

De tovább. — Alapos historiai fejtegetés után bevallá, mikint az austriai kormány eljárása Magyarország irányában nem volt egyéb mint egy hosszú hiba, de a kormány nem annyira az által hibázott hogy rosztat tett volna, hanem inkább hogy jót nem tett. De ennek ugymond meg kell változni — én aka-

rom hogy megváltozzék, pedig midőn azt mondom hogy „én“ „bitte ich die Regierung zu verstehen.“ „A kormány activ fog fellépni M. ország boldogítására; a jövő országgyűlésére már kidolgozott törvényjavaslatokkal lépénd fel, s nem fog semmit elmulasztani, hogy Magyarország saját institutioi útján saját alkotmányos ösvényén boldoggá legyen, — ánde épen mivel ezt, s mivel így akarja — mondja meg nékem az ur „ugy mond“ miként számíthat legkisebb sikerre, ha a közvélemény által csatlakozó bizodalommal nem pártoltatik? ha azok által kik mint független önállásu férfiak polgártársaikra hatással vannak nem támogatatik. — Lássá az ur — folytatá — én nyiltan akarok az urral szólani. — Engem sem személyes antipathia, sem személyes sympathia az ur irányában nem vezet; — nekem az individuum semmi; nekem a Status minden. Én magam szoktam beretválkozni, s a tompa borotvát nem állhatom, így az embereknél is, nekem olyan ember kell, ki éles eszköz, sokat árt hat de sokat is használhat — attól függ mi-kiint élünk vele. Én az ur pályáját nagy figyelemmel kísérem évek óta, s megmondom az urnak nyiltan, én az urat Magyarország első politikai írójának tartom; publicistai capacitását igen méltányolom. — (Látod e Bárátom, mint kezd kinyulni a lóláb a köpöny alúl) — ezt azért mondom, hogy ne legyen oka az urnak hinni, mintha én önt vagy nem ismerném, vagy elfogult volnék iránta; de ön befolyása, ön hatásköre iránt sem vagyok elfogult, sőt kimondom nyiltan, hogy a kor, mellyet élünk az önöké, a politikai írók kora; egy politikai hatályos író, nagyobb, állandóbb befolyással lehet most a nemzetek sorsára, jövődjére mint akármely magas állásu diplomata. — Ön hirlapot akar kiadni, hagyja ezt ön, én ismerem e pályának nyomorult materialis oldalait, kár önnek erre vesztegetni idejét, ön lelke függetlenségében helyezi büszkeségét, pedig egy hirlapíró nem is lehet egészen független, kell hogy hive legyen közönsége gyengéinek, különben nem lesznek olvasói, és így jövedelmeinek rabjává leszen. Én az urnak függetlenebb pályát mutatok. Álljon az ur mint független politikai író, ki organumhoz, nyelvhez nincs kötve, s csak aria

szólítom fel, hogy a hol és a mikor a kormány lépéseit ön lelkiismeretével, meggyőződésével összeegyezznek, pártolja, támogassa azokat tehetsége szerint itt is amott is a hol legjobb alkalom nyílik reá. — (Nem tartózkodhatám, hogy egy mély tekintetet ne vessek reá, — s ő a 70 éves diplomata elpirult! — Én pedig gondolám, ekkint fogták meg Genezet egykoron!) Ne magyarázza félre szavaimat — folytatá a mindenható minister — én nem akarom önt megvesztegetni, — én gyűlölöm a ki veszteget, s megvetem azt, ki magát megvesztegetteteti. — (Büszkén emeltem reá egy merő tekintetet, ő pedig lesüté arczatját.) Nem kívánom én — mondá tovább — ön meggyőződését kényszeríteni, nem kívánok semmit mi becsület érzésével ellenkezni, nem arra szólítom fel, hogy ott s akkor dolgozzék, hol s a mikor nézetei meg nem egyeznek az enyimekkel, — hanem csak azt kívánom, hogy ha meggyőződése a kormány intentioival találkozik, ne vonja meg pártolását. — És álljon az ur függetlenül, — de minthogy önnek dominiumai nincsenek, az pedig igen természetes — hogy a ki az oltárnak szolgál, az oltárból éljen, — határozza meg ön maga fáradsága jutalmát, tessék választani a mit, s mint tetszik, biztosítom önt, hogy a legdelicatusabb módon, minden harmadik személynek közben jötte nélkül teljesitem kívánságát.

Eddig valánk — nekem minden vérem agyamba szökelt, s egy elzuzó pillanatot veték felé, — de mely az ő szemével nem találkozték mert a kisbíró nem engedé hogy rám tekintsen. — Én megszántam őt, — de mivé lett e nemzet óh barátom! hogy fiaival így beszélhetnek a hatalmasok! Legyen megátkozott az áruba bocsátott lelkek serege, mely felhatalmazá a vén diplomatát, hogy egy magyarral ekként szolhasson. — Azonban egy pillanat alatt leparancsolám a fellobbanást, és meggondolám, hogy miután olly modorban szollott, mint a minőben, — és annyira márquirozá, hogy vesztegetni nem akar — nincs jogom kirugni a széket magam alól s szemébe menydörögni, hogy másutt keressen gazembert, én nállam nem talál, ha még olly csinos alakban nyújtja is felém az ártatlanná mázolt maszlagot — tehát hidegen ekkint válaszolék:

„Ugy látszik Herczegséged téved a ma-

gyar oppositio fogalmára nézve, midőn kételkedik valljon támogatandja-e az oppositio a kormányt, ha ez jót, s alkotmányos uton akarand. — Amott nyugoton az oppositio azon párt, melly a kormányra jutásért küzd, mi nálunk ezen fogalom magában elesik, mert nekünk nincs — fájdalom — parlamentaris kormányunk, s személyváltozással csak személy nem rendszer változik. Az oppositiónak tehát nálunk nem a hatalomra vágyás, hanem más két hivatása van, egyik felvigyázni, hogy a kormány a Constitutionalis kerékvágásból ki ne zökkenjen, s ha kiköppenne, erélyes felszólítással őt útba téríteni; másik initiálni a reformokat. Ez mi nálunk kitünőleg oppositio-nalis hivatás; mert nálunk az olygarchia nagy befolyásu activ tényező a hazában, s érdekei — akarva vagy akaratlanul — túlnyomók a kormánynál, pedig az olygarchiai érdekek a reformnak természetes ellenségei. — Ezen jellemzésből természetesen következik, hogy a magyar oppositiot (nem értem a selejtéseket, minők minden pártnál vannak) cselekvéseiben nem azon vágy vezérli, hogy a mi a hazának jó, az ő általa történjék, hanem hogy megtörténjék. Én tapasztalásra hivatkozom; Hséged emlékezzék meg, mikint 1832-óta, valahányszor a kormány ollyasmit akart, — bármi czélből akarta légyen is — melly az oppositio nézeteivel megegyezett; — az oppositio volt az, mellynek segedelmével a dolog kivivatott, — például az urbéri materialis engedélyeinél. A kormányt minden illyes tárgynál saját pártja elhagyá; mig az oppositio támogatá. Sőt a közadóztatás kérdésénél — melly lehetetlen hogy a kormánynak is érdekében ne álljon; az oppositio saját népszerűségét, legszebb individualitásainak political állását koczkará dobá; mig a kormány magáért egy lépést sem tőn. Én tehát Herczegségedet a magyar oppositio nevében — mellyhez tartozni büszkeségemnek vallom — bátran biztosítani merem, s szavamért minden felelősséget elvállalok, hogy a hányszor a kormány, mint sikertlen pusztá assecuratiok általánosságában, hanem specialis alkalmazásban, határozottan tetteg fellépve, jót akarand tenni e nemzettel, s azt alkotmányos uton akarandja, az oppositioiban fogja mindenkoron fellelni, leghűvebb, legállhatatosabb, legloyalisabb támaszát.

A mi különösen személyemet illeti, ha Hsgeed csekély tehetségeimnek a közvéleményre némi hatást csakugyan tulajdonít, szavamát adom Hsgeednek, hogy valahányszor a kormány hazám boldogítására cselekvőleg fellépend, legszentebb kötelességemnek tartandom számot vetni lelkiismeretével, s ha meggyőződésem a kormány intenióival megedgyezendk, azokat nyíltan, őszintén minden kitelhető energiával pártolni. — Hogy is lehet erre nézve Excellentiádnak legkisebb kétsége, hiszen ez a legegyszerűbb polgári, hazafiui kötelesség. De épen mivel illy tiszta hazafiui kötelesség, Herczegséged igen természetesnek fogja találni, hogy annak becsületes ember szemében sokkal szentebbnek kell lenni, mint sem hogy azt privat engagementok, jutalmazások, szerződések alacsony fokára süllyeszt-hetné. A hazafiui kötelesség, uram Herczeg, nem portéka, mellynek ára van, s nem szolgálat, mellyel fizetés jár. Ha tehát Herczegséged tőlem semmi mást nem kíván, mint azt, hogy ha meggyőződésem a kormány szándokaival megedgyezik, azokat pártoljam, én ezért semminemű jutalmat el nem fogadhatok, a hazafiui kötelességet privat szerződés tárgyává nem süllyesztetem; — ha pedig Hsgeed valami többre czélozna, valami mást akarna velem — de hiszen Hsgeed határozottan monda, hogy vesztegetni nem akar — s azért nincs is egyebet mit szólanom, mint azt, hogy ez különben is a milly sértő ép olly haszontalan törekvés volna — én, uram Herczeg, nem vagyok eladó.

Nekem hát nincs semmi más kérni valóm, mint az, hogy ne akadályozza a kormány, miszerint a Journalistícai pályán, mellyen 3 $\frac{1}{2}$ év óta nem minden siker nélkül, s ha igaz, hogy az uralkodó ház érdeke a hon érdekétől nem különbözhetik, merem állítani, annak is jól felfogott érdekében működtem; tovább is működhessem. A különbség különben is csak az volna multain és jövendóm között, hogy materialis tekintetben ne egy piszkos érdekű speculáns, hanem magam számadására dolgozzam — mit akadályozni talán a kormány magas állásához nem is illenék. — És én azt gondolom, hogy nem akadályozni, miszerint minden pártnak legyen nyilvános organuma, kivált pedig azt meg nem tagadni azon párttól,

mellyhez én is tartozom, s mellyről mondani merem, hogy ha nem elég erős is, miszerint maga minden másoktól elleneztetve, s a kormány által sem gyámolítatva, valamit kivigyen; de minden esetre elég erős arra, hogy nélküle alkotmányos uton semmi ki nem vitethetik — mondám nem akadályozni hogy minden párt nyilvános organummal birjon, talán épen a kormánynak volna főképen érdekében; miután — mint Hsgeed mondja — a kormány akarja Magyarország javát, tehát akarnia kell a haladást. — Hsgeed maga elismeré, hogy a kormány nem nélkülözheti a közvéleménynek csatlakozását; és ez tökéletesen igaz — bár soha sem feledkeznének meg erről Constitutionalis nemzetek kormányai. — Én hát azon kérdésre nézve: hogy mikint biztosíthatja magát a kormány a reformok ösvényén a közvélemény gyámolítása felől? Csak egy feleletet ismerek: t. i. engedje a kormány, hogy a pártok szabadon nyilatkozzanak, engedje, hogy ők, kik a néppel s a népben élven, a közszükségeket leplezetlenül ismerik, a javítási kérdéseket, az eszmesurlódás mezején initiálják, előkészítsék; engedje a pártok szellemi erejét szabadon mérközni, kisérje figyelemmel a reform-kérdések progressióját, s ha látja, mikint az oppositio valamely kérdést annyira előkészített, miszerint ha a kormány mellé nyilatkozik, kivitele már már bizonyos, rántsa ki a szőnyeget az oppositio lábai alól, álljon a kérdés kivitelének élére maga a kormány, — s arassa kivitelének dicsőségét, népszerűségét; — mert alhoz valljon Deáknak, Wesselényinek, Széchenyinek, Kossuthnak, vagy mit én tudom kinek van e népszerűsége vagy nem? az ország java nincs hozzákötve; — de ha a kormánynak nincs népszerűsége, az nemzeti szerencsétlenség, miután népszerűtlen kormány alkotmányos országban még jót sem tehet. — Én legalább akkint képzelem a kormány hivatásának philosophiáját korunkban; — mert hiszen maga Herczegséged monda, mikint a kormány eljárása egy század óta nem volt egyéb egy hosszú hibánál. Hja! uram Herczeg, ha illy antecedentiák után a kormány valamit maga initiálnd, a nélkül hogy előbb a pártok állását azon kérdés iránt ismerné, bukásnak teszi ki magát minden bizonynyal, mert — hiában — 100

esztendő s tényekből eredt bizodalmatlanságot nem lehet olly könnyen levetni, mint egy öltönyt; ellenben ha a kormány szabad vélemény-surlódást enged a politikai pártoknak; s ha látja miként az oppositio valamely kérdést annyira előkészített, hogy kivitele kétséget nem szenvedhet, akkor a kormány maga veszi kezébe azon kérdést; Compromissiótól, bukástól nem lehet tartania, mert az oppositio — ha jóakarát nem tétetnék is róla fel, holott mint már említém, teljes joggal megérdemlené hogy róla feltegyenek — elővényeink következetességénél fogva kénytelen volna a kormányt cserben nem hagyni, — és a kormány aratná a reformatori név minden dicsőségét, mit neki minden magyar forróan vágyik átengedhesni.

Da ha a sajtó utjáni szabad működés, a kérdéseknek elkészítése meg nem engedetik; honnan fogja a kormány a reform kérdések állapotját, érettségét megismerhetni; talán a főispányok jelentéseiből? — — vagy a megyék határozataiból, mellyek az esetleges vagy becsődített többség szerint ingadoznak, — s a közvélemény biztos fokmérőjének nem nézethetnek.

Ugy látszik nekem, hogy valami ilyen meggyőződés lebeghetett a kormány előtt midőn a jelen országgyűlésre sok olly kérdést tűzött ki tárgyalásul, mellyeket a párt, mellyhez tartozom, előkészített; — csak hogy már most az általánosságban maradó reform hajlami fitogtatás célra nem vezethet; — a kormánynak részletekben, alkalmazásban kell a reform iránti hajlandóságát a tettek mezején bízonyitania — mi fájdalom — eddig teljeséggel nem történt; — nem országgyűlés előtt — mert hiszen a kormánynak legegyszerűbb nyilatkozata bizonyossá tehetné volna a házi adó diadalát; melly egyenesen azért bukott meg, mivel a nem adozó agitatorok, a kormánynak indolentiájában is sőt némely olly emberek iránt mint a Veszprémi püspök, Uray sat. mutatott pártolásában így meríték erejüket, — nem történt az országgyűlés alatt, sőt ellenkező történt, mert a nemzet a fő Rendü tábla többségét a kormánytoli függésben hiszi lenni, és imé látjuk hogy mit csinál az.“

Illy forma vala beszélgetésünk, tisztelt barátom, a 3 $\frac{1}{2}$ órának $\frac{2}{3}$ -án Metternich be-

szélt, én hallgatám; szavamba gyakran hol helyeslőleg, hol czáfólgatólag közbe vágott, — az ellen sok idegenséget mutatott, hogy magát, ha szabad úgy mondanom, az oppositio köteléhez csatolja; — s úgy látszott, nem akart azon véleményről lemondani, hogy talán még is csak reá birom magamat, hogy fényes ajánlatokkal ketsetetőleg felém nyujtott jobját elfogadjam. — Azt láttam, hogy az embert meglepé hideg-határozott viszautasítása a kormány-kegynek; s egy kis embaras-ba jött, midőn ezen komoly viszautasítást minden felhevülés nélkül szelid illedelemmel látta történni. Vég szava volt, hogy még is csak kér, vegyem fontolóra ajánlatát, s ha mi mondani valóm van, adjam azt Wirkner által tudtára.

Kikisért az előterembe; s a várakozó csoport-kíváncsilag báméskodott, az egyszerű magyarra, kit a hatalmas Minister 3 $\frac{1}{2}$ órányi conferentiára méltatott.

Én kijöttem, az, a ki bementem volt, — egy tapasztalással öregebb t. i. hogy a diplomaticai lég depraváltabb még mint gondolám is — mert polgári erényt nem is hiszen. — De meg nem állhatat, hogy az utszáról, bámulva ne tekintsek vissza a palotára; csudálkozva futván végig agyamon a gondolat; mi különös alakulása a viszonyoknak, hogy én, ki 3 év előtt még üldözött politikai fogoly valék; nyitva találtam magam előtt a palotának ajtaít, mellynek küszöbén független lelkének mocska nélkül még talán kevés ember lépett ki — s jól esett nekem a gondolat, hogy a német kormány, talán megtántorodik hitében, ha vélte, hogy minden magyar szemében kábitó az udvari fény.

Mondják, hogy egyéniségem nem rossz benyomást tón a bécsiéknél, — ők bennem egy faragatlan betyárt, egy vérivó heves ázsiait gondoltak találni; s azért lepte meg őket az, hogy a mint később másoknak mondák: „vollendet Gentleman“-nek czimével kellett megtisztelniök. — Volt ki azt mondá felőlem: „ich erwartete einen aufbrausenden leidenschaftlichen Ágitatoren zu treffen, und fand einen ruhigen besonnenen Mann, die sind die gefährlichsten Agitatoren.“ Mondják, Metternich így nyilatkozott volna: „Gewinnen kann Man ihn nicht, Man muss sich hüten ihn zu reitzen.“

Másnap utnak indultam hazafelé, Wirknerrel nem szollottam; nem volt neki semmi mondani valóm, s több önézetem vala, mint sem hajlandó lehettem volna, neki alkalmat adni, hogy szavaimat, ha nem hűtelenül legalább tökéletlenül referálja.

Azonban értésemre esett, mikint a Consilium felküldé a Nádorhoz hirlapügym iránti véleményét, s onnan a Cancelláriához sok idő multával, még sem ment fel. — Hetek multak el, s még mindig nem ment. Nóm gondolta volt, hogy hátha azért nem küldetik tárgyalás alá, mert egyetértőleg várják, hogy tán még is rá gondolom magamat elfogadni a kínált kormány-kegyet. — Mert ezen emberek nem hisznek polgári erényt, — s így tán még is jó volna ha lépést tennék, melly ezen várokozásnak végett vessen. — Ezen sejtés nekem nem látszott alaptalannak; s én írtam Wirknernek német levelet, kérvén őt, hogy a Herczeg meghagyásából irván, legyen szives neki leveletem eredetiben bemutatni. — Váloszott, hogy megtevé. Levelem tartama (egykor majd elolvasom néked, ha személyesen tisztelhetlek) az vala, mi beszédemé, t. i. hogy polgári kötelességért jutalmat el nem fogadok; azt privát engagement tárgyává nem alacsonitom, — eladó pedig semmi áron nem vagyok.

S mi a dolog vége? az, hogy hirlapügym eldöltve maiglan síncs. Azzal menték magokat, hogy a Herczegnek Triestbe kellett a királyt kísérnie. — Oh! ez igen szép! a magyar dietának zárnapot szabnak, s a kormány elmegy utazni 200 mértföldnyire!

Nekem úgy látszik, hogy journalistai pályámnak vége van. Isten neki; annál több időm marad a megyei életre — mellyen egy kis jelét azt hiszem már is adám annak, hogy alunni nem szándékom — és annál több időm az egyesületi munkálkodásokra, mellyektől körülményeink között többet várok, mint a dietától sőt ettől csak úgy várok, ha a socialis téren utját készítjük. — A kereskedelmi társaság, minden magasztos reményimet meghaladólag fényes sikerrel működik; csak két hava dolgozik még, s már Európai roppant hitellel bir. — Pest bámul belé, eszméje sem hatott ki illy rögtöni tekintély lehetségeig. Már terhelt hajóink uszák a

tengereket, Hámburgi, s Belga legelsőbb házak bizományában — Constantinápolytól — Liverpoolig a legelső házak nyítanak hitelt s öszeköttetést intézetünknek. — Roszul fog dolgunk menni, ha mindjárt első évben csak 12 pcent százalékot adhatunk; — hetet már e pillanatban adhatnánk. — E nyáron többet laktam a Dunán fel s lejárásban, mint házamnál. A középponti czukorgyárt is megalapítók. Most azért megyek Pozsonba, hogy barátainkkal kezét fogva létesítsük a nagy-szerű eszmét, mellytől honunknak jövődjé függ — az országos iparvéd egyesületét. — Alapszabályait én dolgoztam ki, Teleky Laczi, s Perczel Móricz, — utóbb egy nagyobb választmány Batthyányi Kázmér elnöklete alatt átvizsgálta s october 6-án alakító közgyűlést tartunk.

Pozsony Octob. 7. — Megvan! fényesebben mint gondolám — de beteg vagyok — igen beteg, — erről majd többet. — Elküldöm alkalommal Batthyányi elnök beszédét s az alapszabályokat, — választmányi tagul lett kinevezésedet a hazafui tisztelet robajzó kitörése kísérte. — Elöttem roppant munka tér nyilik — csak olly beteges, s olly igen szegény ember ne volnék. — Áldjon meg hazádban az ég, melly személyedben ostoroz. Utinam te fortuna publica consolaretur —

tisztelő barátod
KOSSUTH.

UDVARHELY MULT SZÁZADI MONOGRAPHIÁJÁHOZ.

Közli: K. Papp Miklós.

(Folytatás és vége.)

VI. Czikkely. A religioról.

A religio Udvarhely városában a magyaroknak, a pogányságból kitérések után, volt csak a római catholica hit, miglen több s nagyobb helyekre való beszármozása után, ide is a mult századnak kezdetén a reformata vallás bé nem férkezett, de ennek meggyökerezése után is, még a régi reformatus fejedelmek idejében is elsőségét megtartotta a pápista vallás. Ezen vallásnak parochialis régi temploma volt Sz. Miklós tiszteletére építve, a mely most is fen yagon, ismét a piac

közepén volt egy kápolna a Sz. Anna tiszteletére. A. T. P. Franciscanusok nagy klasztrumok, a mely mi formán fordítottatott várnak, fennebb megirtam.

A reformata religio néhai boldog emlékezetü Bethlen Gábor fejedelemségében vett magának legnagyobb erőt, a mikor is sok viszongások voltak a két religio között a fennebb említett parochialis templom iránt, mert némelykor a reformatusok a pápistáktól erőszakkal elfoglalták és akkor ezek a piaczi kápolnában szorultak, mászor ezek amazokat nagyobb erővel a nagy templomból kirekesztették, ezen viszongás üdő jártában a fejedelem eleiben kelvén, úgy végeztetett el: hogy a reformatusoknak építtessék templom a piacz közepén és mennyivel a pápisták többen vadnak, annyival az építésben való költségre is többet adjanak, így a piacson lévő kápolna elrontatván, a reformatusoknak a templom megépíttetvén a régi parochialis templom a pápistáknak maradt. Ugyen ezen üdő tájatt oszlattak meg a régi parochiához tartozó földek is. Így a pápistáknak maradt Sz. Miklós temploma mellett lévő papi házba még az ifju Rákóczi György fejedelem idejében beszállván a Jézus társaságából való P. Zsámbár Mátyás, mely hathatósan és lelki buzdósággal folytatta, nem csak itt a városban, hanem a körül való falukban is a pápista hitnek dolgait, megtetstszik az ő életéről irt historiából. Hires volt már P. Zsámbár mind a pápistáknál, mind a reformatusoknál, az hit dolgainak kibocsátatott könyveknek írásáért, de a reformatusok csak úgy csatáztak velle mint Magyarországon lakóval, ingyen sem gondolván, hogy Erdélyben köztek volna, mivel mind nevét, mind ruházatját elváltoztatván, jött volt bé az országba s mulatozott, hanem egyszer ugyan esik, hogy ő volna az udvarhelyi pápista plébánus, fülében mégyen a suttogás lengyelfalvi nagy Orbány Eleknek, az udvarhelyszéki pápistaságnak akkori égy jeles oszlopának, a ki tudván valójában a dolgot, P. Zsámbárt Lengyelfalvára hivatja, onnan boros hordóba zárrattatva Kolosvárra küldi, s így a reá következhető csufoltatástól megment, de ugyancsak így elmenetele után P. Zsámbárnak, agyán valósággra válván 1654-ben az akkori fiscalis director Sárpataki Márton . . . az itt

való pápista rendet a közelebb következő ország gyűlésére azon okon: hogy az országnak végezése ellen a jesuitai szerzetből papot itten tartani merészelték; de ment-e tovább a dolog a citationál, nem tudok semmit felőle.

Azután is egész elbomlásáig a szerzetnek mindazon szerzetbeli személyeket a pápista hitnek nagy előmenetelével folytatták a parochia dolgát a városban, a kik oskolákat állítván fel, hogy az ifjak az atyjoknak kevesebb költéssel tanulhassanak, a Benéből és Erkedből addig a reformatum collegium számára administráltatott dézmát a felséges austriai háztól megnyerték, a melynek jövedelméből és más jötevőknek istenes adakozása által kiállított fő-pénznek intereséből, ugy a magok mezei különös oekonomiájából bizonyos számu ifjakat tápláltak, a régi parochialis házat elrontván az helyet magok lakásokra a templomhoz ragasztatott nyári napkeletről északra forduló szép nagy házat építtettek, most a templomnak napnyugoti része felől északkal szemben az ifjak lakására, a kettő közé pedig az oskolát, mely három épület mind távul mind közel nézve igen tetszetes és a várost igen ékesíti. Ezen elébb sokszor emlegetett Sz. Miklós templomában a kurucz világ előtt vagy a mult száznak vége felé temettetett volt két német katonatiszt, a kik ezen széekben lévén quartélyban, égyik a másikat a duellumban megölték, s hogy tisztességes temetést tehessenek nékiek, tisztársai elhitették a plebanussal, hogy halálok előtt az igaz töredelmességnek valóságos jeleit adták volna, s így nyerték meg, hogy rendes czérémoniával a templomban temetessenek. Csakhamar azután éjjelenként nagy zörgetések kezdettek hallani a templomba, s találkozáván olyan bátor emberek, a plebanussal végére jártak a nagy zörgetésnek és látták, hogy az a két tiszt a székeken egymást koszperddel kergetné; ujabban azért és voltaképpen kitanulván a plebanus haláloknak mint létét, a testeket a templomból kivettette s a szántóföldek szélyében temettette, s az zörgetés azonnal megszűnt. Ezt így hallotta maga személye ezen historiának néhai Ferencki 'Sigmund nevü öreg jesuita paptól, a ki 1752-ik esztendőben itten Udvarhelyen szerzetes tanító mester volt.

A tisztelendő P. franciscanusok még ifju János király által klastromokból kihajtatván a közelebb elmúlt kurucz világnak mind az végéig ezen városban lakóhelyet magoknak nem kaphattak, hanem néhai P. Lakatos Ferencz ide való fiu világi pap a maga örökségeit testamentum által nékik hagyván, az azon örökségekhez just tartó atyafiaknak ellent tartásokkal is ugyancsak bėjöttek, s lakni kezdetek, üdő jártában több jószágokkal az nékik testált helyet gyarapítván, nagy roppant templomot, ahoz két magos tornyot, ezek mellé tágos conventet építették ugy, hogy a mint a csonka várnak romladozott falaiból kitetszik, nem alább való ezen mostani lakóhelyek s épületek az ottan való régi klastromoknál.

Ezen szerzetnek régi templomában, a mely a Pater Lakatostól adatott, köház volt, történt ilyen dolog: Mátéfalván egy markotányinak felesége meghalván, csakhamar a szolgálójának álmában megjelenik, s arra inti: hogy az urának mondja meg, hogy ő érette a P. franciscanusok templomában misét mondasson, másodsor is így megjelenvén, semmit a szolgálója által végbe nem vitethetett az uránál, mivel mint álomlátással a semmit nem gondolt, ugyancsak harmadsor is azonképpen megintvén a szolgálót, azt mondja hozzája, mikor a mise mondatni fog, én bizonyos jelt adok néked, ezt így megbeszélvén, a szolgáló az urának reá veszi, hogy a misét kiszolgál-tassa. Hire menvén azért igen sok nép gyült a templomban, a szolgáló a mise alatt egyszer haloványodni kezd, s az akkori szokás szerint a bal kezének nyelére tekert gyolcsruha nagy füsttel mindennek láttára egy néhány helyen megtüzeseedik, a mely ruha emlékezetnek okáért mind ez mái napig ráma közé csináltatva, a templomban közönséges helyen tartatik ilyen alatta való irással: Anno apartu virgineo 1712 die 4 mensis Julii contigit hoc miraculum in hac nostra residentia ad Sanctos Apostolorum Principes Petrum et Paulum sub cantato missae sacrificio facta est elevatione venerabilis sacramenti, revelata est anima conjugis ejusdam Marquetantii ancillae suae virgini nomine Elisabethae ex Slavonia. De quo miraculo exstat autenticum testimonium plurium personarum, fide dignarum adstantium in Archivio residentiae hujus.

Ha a régi költett hiteknek hitelt lehet adni, a mostan pápista Havasalja is Bethlen Gábor fejedelem idejében egészen a reformata valláson volt, de a papoka pápista papoknak szokása ellen való móddal folytatván hivatal-jokat s magokat viselvén, a népet ugy meg-boszontották, hogy éybe tanácskozván mind kirakták a megyék házaiból, magok a régi pápista hitre visszaállván, az hol misemondó papra szert nem tehettek, pápista praedicatorokat szerzetek magoknak. Így a többi között esperestséget viselő Szentgyörgyi Dávid nevű pap Zetelakáról kirekesztetvén ide Ud-varhelyre vette magát, de itten az akkori hallgatóinak kevés volta mián, a papnak járn szokott bérből házát becsületesen nem tart-hatván, folyamodott a fejedelemhez ez érant való segítségért; a fejedelem mint néki, mint az utána következő papoknak rendelt eszten-dőnként fizetendő háromszáz forintokat, a mely mind ez ideig a királyi kamarától ki-szolgáltatik az itten való reformatus papnak.

A mint fennebb emlitém, a két religión lévő lakósok között a viszongás lecsendesit-tetvén, a reformata résznek a templom felépítettvén, csakhamar a fejedelem adományából iskola is építettett, a mely üdő jártában collegium nevet vett, ehhez professor adatott, a ki az udvarhelyi s háromszéki reformatus ifjuságot a deáki tudományba tanitaná, régi módra elég helyesen, de a mostanira nézve igen disztelenül és alkalmatlanul volt építve azon collegium, mert az alsó része ugyan köből, de a felső fából volt reá rakva, a mely a régiségtől ide s tova hallyadozván, s azért a tapaszt is tovább nem tarthatván, magától romladozni indult volt.

Hanem ez előtt egy néhány esztendőkkal tiszteletes Kiss Gergely professornak ide rendeltetvén, annak jobb karba való állításába megindult és legelőbszer is a felséges ud-vartól szabadságot nyert annak egészen köből való felépítésére, azután sok patronusoknak bőv adományával segítettvén a munkához fogott és két esztendőnek elfolyása alatt olyan egymáson három szakaszba lakható épületet tett, a mely nem ilyen mező, hanem akármi nagy kolcsos királyi városba is béil-lenék, nem csak külső tekintetére, hanem belső részeinek alkalmaztatására nézve is; a

napkeletre fordítottatott részének felibe egy kis tornyot csináltatott; abba egy jó nagy harangot és a városnak nagy nyugalalmára szolgáló órát szerzett.

Még ezen alkalmatossággal lehet előhozni azt is, hogy a két religión lévő lakosoknak elméjük között néhai boldog emlékezetű öreg Rákóczi György fejedelem idejében új vizsgás támadott ilyen okból: csak azon idő tájt a vár megégvén az ottan való óra a városra kihozattatott, a mely a tűz és hordozás mián haszontalanná tétetvén, mindaddig a városon hevert, míg ahhoz értő mesteremberi találtatván, aztot meg nem igazította. Az így elkészítettetett órát a reformatusok a piaczi, a pápisták ellenben a hegyen való toronyban akarták helyzetetni, mely dolognak a fejedelem olyan véget tett: hogy az említett óra a piaczi toronyban mint diszesebb és a városnak alkalmasabb helyre tétessék, de a fejedelemnek ilyen rendelése után is tétetett-e ide, vagy nem, bizonyost nem lehet mondani, mivel régi hírül sem hallatik: hogy a piaczi toronyban valaha óra lett volna, hanem inkább lehetett vélekedni, hogy a reformatusok is a felső tornyot alkalmasabbnak tapasztalván az óra tartásra, önként oda engedték.

EGY HIRES RÖPIRAT ezelőtt 40 évvel.

A magyar Nemzet sérelmei.

Egy alkotmányos szózat a magyarokhoz
az 1833-ik Esztendőben.

Ingratis servire nefas!

*De lássuk már most mi hasznot vészen
az austriai ház*

Magyarországból ?

(Folytatás.)

V.) A kormány jövedelmeit neveli a Lotteria, valamint a királyé úgy a magánosoké — ez utóbbiak nem csak a nyereségnek, hanem a sorsoknak is, akár telnek meg azok akár nem, tized részét a kormánynak kénytelenítettnek adni. — Hogy pedig a magyaroktól ez a haszon is elvétessék, javaik kijátszása megtiltatott, természetesen azért,

hogy külföldről a pénz bé ne jöjön, hanem inkább kimennyen az austriai és csehországi Lotteriára. Így a magyar ki törvényei szerint szabadon bánhat jóvaival itt is meghajtja fejét az austriai járomnak. — Ez az erkölcsiség romlására gigondolt pénzcsalás neme évenként 3 milliót hoz a kormánynak.

VI.) A Posták évenként másfél milliót adnak, ezekbe magyarokat kellene helyzetetni, azonban a csekélyebb helyek külföldieknek adatnak, a zsirosabbak a többet ígérőknek, a levelezési titkok erőszakoson sértenek, a panaszok ellen orvoslás nincs sehol, azonban még ez semmi, még ezen felyül correspondentiák küldetnek, a mindenható minister leveleket készített azoknak nevekben, kiket gyanusoknak gondol, s azokat a politikai hiradásokkal naponkint a Fejedelem eleibe adtja, mint elfogott leveleket, az olly tisztviselők, kik az illy esetben véle egyet érteni nem akarnak elmozdittatnak. — A Férj eltüri hitvesse szerelmeteskedéseit, az atya gyermekei kicsapongásait, a barát barátja hűségét használja, hogy szolgálja legyen az alattomos áruló ministernek, ki a lelkes és jó erkölcsű polgárok becsületét megfertézteti.

VII.) Minden világi és papi hivatalbeliek kineveztetésök első esztendejében fizetésök 4-ed részét a kormánynak adni kénytelenítettnek, így ott is arat a kormány, hol nem vetett 600,000-et.

VIII.) „Az austriai kormány ajándékai s jótéteményei a magyarok iránt csak pusztá czimekből állanak; azonban ezen kegyelem osztogatások a Nemzetnek veszedelmére vagnak, a nemzetiség, hazafiuság férgé, édes méreg, melly a magyart lassan emészti, Köszirtek, mellyeken gyakran az erőssek is hajótörést szenvednek. Háló, mellybe a nemzet ereje meggyengül. Pandora szelenczéje, mellyből az egyenetlenség, irigység magvai származnak, mellyekből a nyomorúság és kétségbeesés magvai keléndenek.“

Ez a furia különböző alakokban dühöködik a nemzet kebelében, majd mind belső Titkos Tanácsosok — s ezek excelentias urak, majd mind Királyi Tanácsosok — ezek méltóságos — déakul magnifici, helyesebben nagy semmiék — mert az illyen Tanácsosokkal

ritkán vagy talán soha sem tartanak tanácsot, de talán nem is tudnának tartani.

Ezekon kívül vagynak a Kamarások, kik méltóságosok, ezen hivatal megnyerésére, mind az atyai mind az anyai ágról öt nemes ősoket kell bébizonyítani, vagy azoknak hiányait pénzel kipótolni. — Van még egy Polgári rend is, ez a Sz. István Király 3 rendbéli rendje. — Nem rég azt a tréfát is tették, hogy ezzel az ifju magyar királyt is felékesítették, mint ha már mint Király nem nagy mestere volna azon Rendnek, s még ezen felül együtt adták néki azt, az egész országban gyűlöletes emberrel, Gróf Cziráki-val (ország bírója.)

A minorum gentium Istenek számára van az ugy nevezett Aulae Familiaris, vagy villás rend, azt mondják hogy legújabbán egy gatyás rendet akarnak felállítani, hogy az által majd a pusztában lakó csikósokat vonják az Udvari Etiquettéhez.

Nem ritkán külföldi rendel is megajándékoznak egy egy magyart a kormány közjövára törekvő szándékának bizonyosságául, ilyen az arany gyapjas Rend, mely bizonyos záloga a nemzetiség elleni törekvésnek, mely már jutalma a honárulásnak, mert az austriai kormány Magyarországon csak azt jutalmazza, úgy hogy valahol csak nyakon függő keresztet lehet látni azt bátran megfordítva kell érteni.

Vagynak mégis mind azonáltal a magyarnak nagy emberei, kik a nemzetet megmentik az elenyészéstől. — Igy az 1830-iki országgyűlésen a szalai alispány Deák Antal megvetette a Királyi Tanácsosi rangot (az arany kulcsot) s azt el nem fogadta, de bár több példák is lennének ilyenek, melyek az austriai kormányt, nagyobb rettegéssel töltönek el, mint az országgyűlés és vármegyék bár mely erőss felírásaik is, melyek még kevés elhatározottságot mutatnak.

A hivataloknak és czimeknek osztogatásából évenként 500,000 forintot nyer a kormány Magyarországból, ide nem számítva azon mellesleges ajándékokat, melyeket egy Gróf Vallis, Gróf Gyurki sat. a német minis-terek megvesztegetésére a nemzet kincséből, a hazából kifecsérelnek. (Folyt. köv.)

PETŐFI SÁNDOR

a magyar irodalomban.

Közl: Szinnyei József.

(Folytatás.)

1849.

Kisebb költemények.

*Európa csendes, újra csendes . . .

(Közlöny, febr. 23. 36. sz. és külön lenyomatban. — Honvéd 1849, márcz. 1. 55. sz. — P. Hírlap ápr. 26. 273. sz. — Komáromi Értesítő 1849. máj. 10. 27. sz. — Hangok a Multból 1851. Lipcse, 114 — Áldor Forrad. Költészete 1860. 148. — Dk. 556.)

*Négy nap dörgött az ágyu . . . (Már- czius Tizenötödike febr. 19. 5. sz. — Honvéd, 1849. febr. 27. 53. sz. — Honvéd-Album, 1868. — Hazánk és Kulf. 1868. 26. sz. — Dk. 557.)

*Csatában (Medgyes.) (Ek. II. 306. — Dk. 742.)

*Bizony mondom, hogy győz most a magyar . . . (Közlöny, márcz. 15. 53. sz. — Hangok a M. 1851. 146. — Nefejejts 1867. 563. — Áldor: Forradalom Költészete Pest, 1867. 143. — Dk. 558.)

Pacsirtaszót hallok megint. (Ek. II. 304. — U. K. II. 281. — Dk. 558.)

*Péter bátya. (Nép barátja márcz. 29. 11. sz. — Dk. 560.)

*Az erdélyi hadsereg. (Közlöny ápr. 26. 89. sz. — Dk. 559.)

Ki gondolná, ki mondaná . . . (Remény 1851. I. 92. — U. K. II. 283. — Dk. 559.)

*Vajda-Hunyadon. (Közlöny, máj. 2. 348. l. — Hölgyfutár 1861. 36. sz. — Honvédek Könyve II. 1861. 81. l. — Föv. Lapok 1874. 61. sz. — Dk. 562.)

A székelyek. (Közlöny, máj. 1. 93. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 240. l. — U. K. II. 281. — M. Polgár 1869. 107. sz. — Dk. 560.)

Szüleim halálára. (Bud. Viszh. 1852. 204. — U. K. II. 286. — Dk. 563.)

*A honvéd. (Republica jun. 24. 7. sz. és külön lenyomatban. — Vas. Ujs. 1869. 52. sz. — Dk. 565.)

*Föl a szent háborura. (Hangok a M. 1851. 155. — Magyarország és a Nagyvilág 1867. 35. sz. — Áldor: Forradalom költészete 1867. 144. — Honvéd 1868. 7. sz. Mindegyik „Itt a próba“ czimmel. — Dk. 567.)

*Szörnyü idő. (Vas. Ujs. 1858. 52. sz. — Dk. 569.)

*A nyakravaló. (Már- czius Tizenötödike. 1849. febr. — Komáromi Értesítő 1849. márcz. 10. 216. l. — Vas. Ujs. 1869. 710. l. — Dk. 742.)

*Egy goromba tábornokhoz. (Budap- Szemle 1874. I. K. — P. Napló 1874. 56. sz. — El. lenőr 1874. 66. sz. sat. — Dk. 743.)

*A huszár. (Szigeti Album 1860. 179. l. — Hölgyfutár 1860. 93. sz. — Dk. 743.)

*Jött a halál. (Respublica jun. 28. 10. sz. — Dk. 744.)

Hirlapi czikkek.

Vizakna, febr. 3. (Közlöny 1849. febr. 9. 23. sz. — Emich N. Napt. 1862. 79. — Vas. Ujs. 1874. márcz. 1. 9. sz.)

Debreczen, febr. 15. (Közlöny, 1849. febr. 17. 31. sz. — Emich N. Napt. 1862. 80. — Vas. Ujs. 1874. márcz. 1. 9. sz.)

Levél a hadügyminiszterhez. Debreczen, febr. 17. 1849. (Közlöny, 1849. febr. 18. 32. sz. — Vas. Ujs. 1874. 9. sz.)

Szászsebes, ápr. 11. (Közlöny, 1849. ápr. 26. 89. sz. 329. 1. — Emich N. Napt. 1862. 81. — Vas. Ujs. 1874. 9. sz.)

Karansebes, ápr. 17. (Közlöny 1849. máj. 1. 93. sz. 344. 1. — Emich N. Napt. 1862. 81. 1. — M. Polgár 1869. 107. sz. — Vas. Ujs. 1874. 9. sz.)

Nyilatkozat. Pest, jun. 11. 1849. (Közlöny jun. 17. 134. sz. 507. 1. — Vas. Ujs. 1874. 9. sz.)

Figyelmeztetés Bem arczképére, melyet Barabás rajzol, többi mind carricatura. (Respublica 1849. jun. 29. 11. sz.)

Külön lenyomatok.

„Európa csendes, újra csendes.“
„A honvéd.“

Életrajzi- s vegyes adatok.

Petőfi és Mészáros. (Petőfi részére kiállított okmány, melyben Mészáros hadügyminiszter Petőfinek a magyar hadseregéből való kilépését bizonyítja. Kelt Debreczenben febr. 21. 1849. (Vas. Ujs. 1874. 13. sz. 200. 1.)

Bem altábornagynak a honvédelmi bizottmányhoz intézett levele. Lugos, ápr. 23. 1849. (Honvéd, 1849. ápr. 28. 104. sz. Ama bizonyos jelentés, mely Petőfinek annyi bajt okozott, mert fogalmaztát neki tulajdoníták.)

Nyilatkozat. Bem. Ó-Orsova, máj. 16. 1849. (Honvéd 1849. jun. 17. 147. sz.)

A. 13019. Petőfi Sándor honvéd őrnagy saját kívánatára a magyar hadseregből kilépvén, minden további szolgálat alól ezennel felmentetik. Budapest, jun. 28. 1849. Hadügyminiszter helyett az álladalmi titkár Szabó Imre, ezredes. (Közlöny 1849. jul. 13. 148. sz. 549. 1. — Vas. Ujs. 1874. ápr. 19. 16. sz. 248. 1.)

Petőfi emlékére irt költemény.

Petőfi sirján. Bulcsútól. (Komáromi Lapok. 1849. szept. 14. 54. sz.)

1850.

Petőfi újabb költeményeiből Emich egy második füzetet rendez. (Pesti Röpivek 1850. nov. 3. 5. sz. 151. 1.)

1851.

Önálló mű.

Petőfi Újabb Költeményei 1847—1849. Pest, 1851. Emich Gusztáv tulajdona. I. kötet. IV. 368 lap. II. kötet. IV. 313. (Elkoboztatott.)

1852.

Petőfi emlékére irt költemény.

Petőfi. Székely Józseftől. (Hölygfutár 1852. 162. sz.)

1853.

Irodalomtörténeti czikk.

Irodalmunk túl a határon. Kertbenytől. (Szépir. Lapok. 1853. 18—20. 25. 26. 37—41. számok.)

Petőfi emlékére irt költemény.

Petőfihez. (Pest, szeptember, 1844. (Losonczy Költ. 1853. I. 191.)
(Folytatása következik.)

A HORA LÁZADÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

Közl.: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

Abrudbányának, Kornának, Verespataknak marháit mind elhajtották, és tartott a Dulás usq. ad 9-num psentis, igaz hogy minnekutánna a nagy seregek elmentenek, a Verespatakiak a predahordók közzül 8-a 9-a 10-a mintegy 20 vagy 24 valot imitt amott ellövöldöztenek, oly nagy inségre jutott azonn Hellység hogy égy befaló falattyok sem pénzek, sem Házak nintsen, a körül való Hellység mindennel bővelkedvén a Praedában még vásárra sem jönnek. 8-va presentis felmentenek a nyegrilátán mind azok Zalakna felé nyomultanak, de megtudván hogy feles katonaság vagyon réa nem mentenek, hanem min felüll körül véve voltunk, ugyantsak az Horja fia nehány század magával Igen felé ment,

Kloska Juon, Sdruz Juonnal, a Muszkai, Bisztrai, Lupsai, Mantsei, Szártos, Breserts, Offenbányai, két Szoltsvai, Potsányai Lakosokkal égyütt Offenbányát megszállották, ottan legg először is mind a két Fiscalis kortsomát berontották, onnan Camaralis Ispány szállására menvén minden bonumát elpredálták és Torotzko felé elnyomult seregével, Hora pedig Bisztra felé ment kevesed magával, Muszkán, Lupsán ujj kapitányokat tett, Lupsáról két kortsomárost, kik a Mlgos Fekete Familia kortsomárosi valának, fogva magával Bisztrára vitte, mit tselekedett vélek nem tudhatni; Bisztrán viszont kapitányokat tett, onnan Topánfalván Kis és Nagy Aranyoson ujj kapitányokat tett, olyan parancsolatot adván nekik, hogy seregével minden kapitány készen légyen, mert a mint bizonyoson nékie megment, melly sereget fia vezérlése alatt Igen felé küldött volt a királyi parantsolatnak tellyesítésére, azt a magyarok megtsufolták, azért a Felséges Császárnak Bétsbe megírja, és militare Brachiumot kér a Magyaroknak végképpen való eltörlésére, még pedig válossza is jó ő Felségétől, tsak azt várja, hogy lássa a Torotzko felé nyomult Kloska Juon seregének ellene állé a Magyarság vagy sem, és az ő visszajövele után mindgyárt tsapják özve magokat egyesült erővel mennyenek ujra Abrudbányára és azt Tüzzel égessék meg, az ott való Oláhságnak is semmit nem kedvezvén, mert ők a Magyarokat és azoknak Bonumait elrejtették, titkon őket táplálták, már most a Sztaniszaiak, Blesényiek, Mihelyesiek, Zdraphiak és a Körösben lévő faluk Abrudbányáról Gabonáért menő Embereket megtámadgyák, nem nézik, hogy Oláhok, égy néhányt eddig is égyben rongáltak, azért hogy némelly jó lelkü Abrudfalvi Oláhok, megesmervén sokaknak Marhájokat a verespataki prédálásból Körös felé látván hajtani azokat töllek erővel elvették és Gazdájoknak visszaadták, innen Abrudbányára menni mászszor bátorsággal nem lehet, hanem mikor fegyver közt nagy sokossággal pénzt visznek. Azonkivül pedig az Hora parantsolattyán kívül semmi királyi Parantsolatoknak helye nintsen, midőn Hora Körösből Vármegyénkben belépett, akkor égy nagy rud végiben égy aranyos keresztet, és

égy nagy fehér keszkenőt szegeztenek és aztán nyomult a Sokaság, merre azon zászló ment. Topánfalván létében Hora bizonyos serege átfall kiis aranyosi Golya Vaszi nevű Fiscalis Jobbágyot felkerestette, Házát felpredáltatta, N. Aranyosi Bota Makavét is nagy sereggel kergette, de katona köntösben öltözvén B. Hunyad felé elkapot a Havason, mint Iett kimenetele nem tudom. Házát egészen levágatta; Szohodollyi Bercze Togyer nevű Collectort halálra kerestette, meg nem tanálván Házát felpredáltatta, ezért hogy a középső Dominium Ispányának Áron Sándor Uramnak Abrudbányáról Offenbánya felé futásában Éjjeli szállást adott, Kerpenyesi Papot még pedig az Unitust Kloska Juon és Sdruz kegyetlenül megkötöztének, azért hogy a mint Topányfalváról Abrudbánya felpredására mentek sereggel, a Pap elejékben kiállott és az Isten nevében a sokaságot kérte nagy felszóval, hogy azoknak a tsalóknak szavokra ne hajtsanak, mert ezen prédálások a Fsges Császárnak parantsolatai ellen vannak, szomszédait azoknak szavokra ne prédállyák, mert bizonyoson az egész nemzetségeknek veszedelmet okoznak, különben is ez előtt való Esztendőkben egynehányszor tett támodásokról emlékezzenek meg és gondollyák meg azt jól hogy az egész sokaság ezen népeket jól esméri Horát, Kloskát s töb társaságokat és tudják hogy külfömbféle gonosságokért az ország törvényinek büntetését már régen kerülik. Ezen Popát Abrudbányán fellyül a korna torok nevű helyben rut kinok között megölték 8-va psentis. Minekutánna a Hora Zya M. Igen felé, Kloska pedig Offenbánya felé mentenek Horát Butsumnál Poján nevű része(n) Szüts György Dnlis Biró, Gyurka Petruz és Perela Dávid Joannes és még egy Eskütnek biztatásából, némelly Magosakkal égyütt megszorították, hogy adná elé a királyi Parantsolatot, mellyet mond ő, hogy nálla vagyon, hogy lássák ők a tulajdon eő Felsége irását, mellyben a Magyarok eltörltetések iránt ő nekik parantsolat jött, mert a szomszédgyaikat elpredáltatta, és egy Házban valami 60. Ember strásálta azonban Zalaknára militare Brachiumért gyorsan elküldöztének, de más napra viradván, Butsumi Fiscalis Jobbágy Dánya Juon, Fiaival, Pet-

ruttzal, Györgyel, de nevezetesebben Juonuttzal mivel ezenn dühös népnek Butsumban kapitánya, Butsumnak alsó részét, melyet Munktának, Szatunak és Tsergednek neveznek feltámadván, nagy dühösséggel azonn Házra réá mennek, Horát kiszabadították, Szüts Györgynek, Gyurka Petelének, Dávid Joannesnek házait Danya Juon kapitány parantsolattyára felprédálák, magakot pedig halálra keresték, ezután 14, az Abrudbányai vásárban sok becsületes Abrudbányai Civisek hallottára beszéllette nevezett Dánya Juon a kapitány, hogy kész a magából 400 forintot adni ezeknek károk rebonificatiojábann, tsak annak örvend, hogy akarattját tellyesítette és

Horát kiszabadította, ezután is mihellyt észreveszi hogy valaki az ő akarattjával ellenkezik, Tüzzel megégetteti, ezen Dánya Juonutz megjedzésre való, hogy ezelőtt való Esztendőkben a Topánfalvi és Nagy Aranyosi Cori pheusokkall egyetértett, Butsumot Tiszteik ellen való engedetlenségre sok rendben késztette, nevezetesenn ezelőtt két Esztendőkkel is a Juhok dézmálásának, melyet a Camara parantsolt volt nyilván ellentállott, melyért a Dominale Forum által megpáltzáztatni íteltetett is, de e felett Testvérei Tolvajok és sok betsületes Embereket hatalmasan megvertenek.

(Folytatása következik.)

OKLEVELEK.

Közi: Szabó Károly.

I.

(Mátyás király megparanesolja az avadi káptalannak, hogy Korneth Mihályt, fiát Jánost, leányait Magdolnát és Katalint a Komjáthi kerületben fekvő Mezőhát és Mezőalja nevű helységekbe s az ugyanazon kerületben fekvő Sztrenithura helység egy negyed részébe, Sztrenithurai Pap Jánost pedig ugyancsak Sztrenithura másik negyed részébe zálogjog czimén igtassa be. Kelt Nándor-Fejérvárt, 1458. october 17-dikén.)

Mathias dei gratia Rex Hungarie dalmacie Croacie etc. fidelibus nostris Capitula ecclesie Orodensis Salutem et gratiam Dicitur nobis in personis fidelium nostrorum Michaelis Korneth dicti de ea (dem Korneth ac Johannis filij et puellarum Magdalene et Katherine filiarum, eiusdem Michaelis, necnon Stephani paap dicti de Strenithwra, Quomodo

ipsi Michael et Joannes ac puelle M(agdalena), et katharina, in dominium possessionum Mezewhath, et Mezewallija, ac quarte possessionis Strenithwra, Item annotatus Stephanus paap similiter in dominium alterius quarte partis pretacte possessionis Strenithwra omnino in districtu de komyathy existencium Ipsos pignaris titulo concernentes *) legitime vellent Introire Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus, vestrum mittatis hominem protestimonio fidedignum quopresente Johannes literatus de Mihalencz, aut Andreas de nermigh, vel Nicolaus thihemer de Ganiza, sin Georgius thoth de pokolfalw, Alys absentibus homo noster, ad facies predictarum possessionum, necnon quartarum parcium, vicinis et conmetaneis earundem vniuersis inibi legitime conuocatis et presentibus accedendo Introducat prefatos Michaellem et alios suprascriptos in dominium dictarum possessionum, ac quartarum parcium

*) Igy, concernencium helyett.

Statuatque easdem eisdem cum omnibus earum vtilitatibus et pertinentiis Jure ipsi incumbente perpetue possidendum si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint, Euocet eosdem contra annotatos exponentes nostram personalem in presenciam ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros, Et posthec huiusmodi Introduccionis et Statucionis seriem cum contradictorum et Euocatorum si qui fuerint vicinorumque et conmetaneorum qui premissa Statucioni intererint nominibus terminoque assignato, eidem nostre personali presencie fideliter rescribatis, Datum in NandorAlba secundo die festi beati Galli confessoris Anno domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo Octauo.

(Az aradi káptalan 1458-dik évi nov. 24-én kelt beigtatási jelentéséből. (Lásd a következő szám alatt.)

II.

(Az aradi káptalan jelenti Mátyás királynak, hogy Nándor-Fejérvártt 1458. oct. 17-dikén kelt parancsa értelmében Korneth Mihályt, fiát Jánost, leányait Magdolnát és Katalint a Komjáthii kerületben fekvő Mezőhát és Mezőalja nevű helységekbe s az ugyanazon kerületben fekvő Sztrenithura helység egy negyed részébe, Sztrenithurai Pap Jánost pedig ugyancsak Sztrenithura másik negyed részébe zálogjog czimén minden ellenmondás nélkül beigtatta. Kelt 1458. november 24-dikén.)

Capitulum ecclesie Orodienis Omnibus christifidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris Salutem in salutis largitore ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire Quod nos litteras Introductorias pariter et Statutorias Serenissimi principis et domini, domini Mathie dei gracia, Hungarie, dalmacie, Croacie etc. Regis Sumpmacum reuerencia recepimus in hec verba, Mathias dei gracia Rex Hungarie stb. (Lásd a fentebbi szám alatt.) Nos igitur mandatis prefati domini nostri regis obedire cupientes vt tenemur vncum Georgio thot de pokolfalw homine

suo regio prédicto vnum ex nobis videlicet honorabilem magistrum Martinum de Zombor socium et conCanonicum nostrum ad premissas Introduccionem et Statucionem faciendas nostro protestimonio misimus fidedignum, Qui tandem exinde ad nos reuersi nobis concorditer retulerunt, Quod ipsi in festo beati Martini Episcopi et confessolis proxime preterito ad facies dictarum pessionum Mezewhath et Mezewallya ac quartarum parcium possessionis Strenithwra omnino In districtu de Komyathy existencium, vicinis et conmetaneis suis vniuersis inibi legittime conuocatis, et signanter Thome de remethe Michaele de kalgerfalwa Stanislaio de rogoz Johanne litterato de Mihalincz luce similiter de kalagerfalwa et presentibus accedendo Introduxissent memoratos Michaellem Korneth et Johannem filium et puellas Magdalenam et Katherinam filias eiusdem Michaelis indominium earundem possessionum ac prefate quarte partis Strenithwra, necnon Stephanum de Strenithwra indominium alterius quarte partis eiusdem possessionis Statuissentque easdem eisdem simulcum cunctis earum vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet titulo pignoris ipsis incumbenti possidendas nullo penitus contradictore apparente tam infacie dictarum possessionum quam nostri inpresencia legitimis diebus et horis ibidem comorando Incuius rei memoriam presentes litteras nostras priuilegiales pendentis (igy) et autentici Sigilli nostri appensionis munimine roboratas duximus concedendas, Datum per manus magistri Johannis lectoris socy et conCanonici nostri quinto decimo die diei Introduccionis et Statucionis prenotatarum Anno domini supradicto Presentibus ibidem Honorabilibus dominis ladislaio Cantore Martino Custode Stephano de Machalaka Nicolao de Therwar Elya et demetrio de pankatha, Ceterisque Canoniciis fratribus nostris indei ecclesia saluis existentibus.

Eredetije pergamenen, yeres és kék selyemzsinórral függő monyorú alaku pecsétel, K. Papp Miklós gyűjteményében.